

**6D120100 – «Ветеринарлық медицина» мамандығы бойынша
философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін ұсынылған Калкаева
Динара Бактқызының «Құстар аспергиллезінің патологиялық
морфологиясы және гистохимиялық өзгерістері» тақырыбындағы
диссертациялық жұмысына**

ШІКІР

Диссертация тақырыбының өзектілігі.

Орындалған жұмыстың өзектілігін, оның қазіргі ғылым мен практика үшін маңызын негіздеу. Докторант Калкаева Динара Бактқызының орындаған тақырыбының өзектілігі күмән тудырмайды, себебі құс шаруашылығы кәсіптік уақытта әлемде және біздің елде қарқынды дамып келе жатқан рентабельділігі жоғары және жылдам дамиды, ауыл шаруашылығының алдыңғы қатарындағы бір сала. Құс шаруашылығы халықты әлеуметтік маңызы зор ет және жұмыртқа өнімдерімен қамтамасыз етеді. Соңғы деректерге қарағанда, елімізде өндірілетін құс еті, халқымыздың қажеттілігін 66%, ал азықтық құс жұмыртқасымен 100% қамтамасыз ететіні белгілі. Көп жағдайда, құс шаруашылығының қарқынды дамуына көптеген инфекциялық және инвазиялық аурулар қауіп төндіріп, шаруашылықтарды экономикалық шығындарға әкеліп соқтырады. Бұл аурулардың ішінде, құс шаруашылықтарын және әртүрлі жекеменшік құрылымдардағы құстарды үнемі шығынға ұшырататын инфекциялық аурулардың бірі - осы аспергиллез. Бұл аурумен ауырған құстардың 60-90% өледі. Аспергиллез адамдарға да өте қауіпті деп саналады. Сондықтан ветеринария саласы мамандарының алдында тұрған өзекті мәселелердің бірі, ол ауру туындағанда кешіктермей, аз уақыт ішінде балау қойып, аурудың таралуын шектеу және бұл ауруға қарсы емдік және алдын алу шараларын ұйымдастыру. Бұл мәселелерді шешуде, патологиялық анатомиялық зерттеудің маңызы өте зор. Осы жағдайларды ескере отырып, докторант Калкаева Динара Бактқызы аспергиллезбен ауырған әртүрлі үй және жабайы құстар өлекселерін патологиялық анатомиялық, гистологиялық және гистохимиялық заманауи тәсілдермен зерттеп, микологиялық зерттеулермен дәлелдеген. Атап айтатын болсақ, докторант Алматы облысындағы ірі және кішігірім әртүрлі жекеменшік түрлеріндегі құс шаруашылықтарында аспергиллезден өлген құстардың өлекселерін патологиялық морфологиялық зерттеп, олардың анамнездік деректерін талдап, патологиялық процесстің қандай ішкі мүшелерде орналасқанын анықтап, гистологиялық және гистохимиялық тәсілдерді қолданып, мүшелер мен ұлпаларда қоздырушыны және жергілікті ұлпалардың реакциясын зерттеген.

Докторант Д.Б.Калкаева диссертация жұмысының тақырыбы бойынша, аспергиллезді патоморфологиялық балау үшін инновациялық тәсілдерді қолдана отырып, өзінің кәсіби біліктілігін Қазақ ұлттық аграрлық университетінің «Биологиялық қауіпсіздік» кафедрасында, Түркиядағы Ататүрік университетінің «Патология және гистология» кафедрасында жоғарылатты, Қазақ ветеринариялық ғылыми зерттеу институтінің

«Микология» лабораториясында, Алматы облысы Іле ауданындағы «Алатау құс», «Алель Агро» шаруашылықтарында, Қазақ-Жапон инновациялық орталығында зерттеу нәтижелерін растады.

Диссертациялық жұмыс Қазақстан республикасының ұлттық ғылыми техникалық ақпараттар орталығында ынталы бағдарлама ретінде 16.10.2019 жылы тіркелген № 02-16-01-1354 және докторлық диссертация тақырыбы бойынша орындаған зерттеулердің өзектілігін көрсете отырып, тиімді нәтижелердің шыққанын растайды.

Докторлық диссертацияның практикалық маңызы. Жүргізілген зерттеулердің нәтижелері бойынша әртүрлі жастағы үй және жабайы құстар аспергиллезінің патологиялық анатомиялық, гистологиялық және гистохимиялық өзгерістері сипатталып нақтыланды және осы уақытқа дейінгі белгілі болған мәліметтер қорын толықтырады.

Ұсынылған зерттеу нәтижелері шаруашылықтардағы малдәрігерлеріне аспергиллезбен ауырған құстарға дер кезінде постмортальды диагноз қоюға және тиімді емдік және алдын алу шараларын жүргізуге мүмкіндік береді. Алынған мәліметтер ветеринария мамандықтары бойынша оқитын студенттер, магистранттар және докторанттар үшін оқу процессіне қолданылады.

Докторлық диссертацияға қойылатын талаптар шеңберіндегі ғылыми нәтижелер. Докторлық диссертацияны докторант ғылыми жетекшінің басшылығымен бекітілген жеке жұмыс жоспарына сәйкес орындады.

Докторанттың алған ғылыми зерттеулер нәтижесі бойынша: 2018-2021 жылдар арасында Алматы облысы бойынша 3 жылда жалпы саны 6 шаруашылықта зерттеу жүргізіп, құстар аспергиллезін патологиялық анатомиялық, гистологиялық және гистохимиялық балап, сау құстарда аурудың алдын алу мақсатында жаңа үлгідегі ғылыми практикалық құндылығы жоғары әдістерді қолданып, нәтижелерін енгізді.

Орындалған ғылыми жұмыстың нәтижелері докторанттың тікелей қатысуымен халықаралық ғылыми практикалық конференцияда «International Biology Congress held in Kyrgyz-Turkish Manas University» баяндады.

Докторант сүйенетін негізгі ғылыми- әдістемелік ережелер. Докторант өз диссертациясында, теориялық, әдістемелік, эксперименттік, макроскопиялық, гистологиялық және гистохимиялық зерттеу әдістерін пайдаланды. Алынған нәтижелердің негізділігі мен сенімділігі зерттеу барысында зертханалық зерттеулермен расталды, себебі ауруға патоморфологиялық зерттеу барысында аспергиллездің қоздырушысын ұлпаларда орналасқанын тауып, балау қойып, зерттеулердің нәтижесін растаған.

Докторанттың алған ғылыми нәтижелері және олардың негізділігі. Диссертацияның кіріспе бөлімінде тақырыптың өзектілігі, жұмыстың мақсат, міндеттері, зерттеу объектілері, қысқаша жұмыстың мәні мен қорғалатын ережелер көрсетілген. Диссертациялық жұмыс бойынша апробация берілген және тараулар бойынша толық қорытындылар жасалған.

Өзіндік зерттеу бөлімдерінде құстар аспергиллезінің эпизоотологиясын, аурудың өту барысына байланысты клиникалық белгілерінің көріну

ерекшеліктерін, ауруғу тән ішкі мүшелер мен ұлпаларда патологиялық процесстің орналасуын және оның сипатын, құрылымдық өзгерістердің зерттеу нәтижелері көрсетілді.

Диссертацияның құрылымдық және мазмұндық тұтастығы. Диссертациялық жұмыста алынған нәтижелер ішкі бірлікпен сәйкес келеді. Зерттеу нәтижелері бойынша 8 ғылыми жұмыс жарияланды: оның ішінде халықаралық информациялық ресурстарға енетін ғылыми басылымдарда («Frontiers in Veterinary Science» Q1, процентиль 82) - 1 мақала; ҚР Білім мен ғылым саласындағы бақылау комитетінің талабы бойынша басылымдарда – 3 мақала; халықаралық конференция журналдарында – 2 мақала; 1 авторлық куәлік; пайдалы модельге 1 патент.

Докторанттардың жеке үлесі. Ұсынылған диссертациялық жұмыс автордың өз бетінше орындап, аяқтаған ғылыми – зерттеу жұмысы болып табылады және PhD докторы дәрежесін алу үшін диссертациялар жөніндегі Комитеттің талаптарына толық сәйкес келеді.

Докторанттың зерттеуші ретіндегі қасиеттері, зерттеу әдістері бойынша жинақталған тәжірибе. Диссертациялық жұмыстың нәтижесінде докторанттың ғылыми қызметкер ретіндегі сапасы айтарлықтай артты. Алынған ғылыми зерттеу тәжірибесі докторантқа қолданбалы зерттеулерді одан әрі жоғары деңгейде жүргізуге мүмкіндік береді. Сондай-ақ, ғылым жолында жасаған жұмысы бойынша зерттеулер мен сараптамаларды жасауда тәжірибесінің мол екендігін байқатып, ғылыми зерттеуінде көрсете білді.

Қорытынды. Докторант Калкаева Динара Бактовнаның диссертациясы автордың өз бетінше орындалған, толық аяқталған ғылыми зерттеу жұмысы болып табылады және докторант ғылыми дәрежесін алу үшін ҚР Жоғары аттестаттау комиссиясының диссертациясына қойылатын талаптарға сәйкес келеді.

Диссертациялық жұмыс нәтижелері шаруашылықтарда, оқу процесінде, инновациялық жобаларға енгізуге болады.

Жоғарыда айтылғандардың негізінде Калкаева Динара Бактовна «Құстар аспергиллезінің патологиялық морфологиясы және гистохимиялық өзгерістері» тақырыбында дайындаған диссертациясы, қойылған талаптарға сай орындалған және докторант 6D120100 – «Ветеринарлық медицина» мамандығы бойынша PhD докторы дәрежесін алуға лайық деп санаймын.

Ғылыми кеңесші:

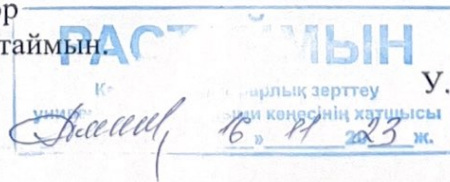
ҚазҰАЗУ КеАҚ «Биологиялық қауіпсіздік»
кафедрасының профессоры, в.ғ.к.

А.З.Мауланов

Пікір беруші, в.ғ.к., профессор
А.З. Маулановтың қолын растаймын.

Бас ғалыми хатшы:

У.Керимова